

## GONDOLATOK AZ EU-VAL FOLYTATOTT ÚN. JOGÁLLAMISÁGI VITÁHOZ

Ebben a rövid írásban szeretném, a teljesség igénye nélkül, összefoglalni azokat a gondolataimat, melyek egyrészt az orbáni rezsim, praktikusán a miniszterelnök, másrészt az EU intézményei (a Parlament, a Bizottság és a Tanács) valamint a hazai közvélemény nem-orbánista része között az utóbbi pár hétben az európai és a hazai kommunikációs térben kiéleződött konfliktussal és ennek esetleges megoldási lehetőségeivel kapcsolatosak.

### 1. Kiindulópont: a magyar vétó

Tudjuk: az Unió Állam- és Kormányfők Tanácsában („Tanács”) minden döntés teljes egyetértést igényel. Ez azt jelenti, hogy ha a 27 tagállam elsőszámú vezetője közül akár csak egy is nem ért egyet a többi 26-tal, akkor nincs döntés. Ezt a szituációt írhatjuk le egyszerűen a vétó fogalmával. Tétélezzük föl, hogy a miniszterelnök – dacára minden józan érvek és belátásnak – a végsőkig feszítve a húrt, a Tanács következő ülésén valóban vétót emel az EU következő 2021-2027-es időszakra vonatkozó 1.800 milliárd eurós költségvetése és az azzal egybeépített 750 milliárd eurós Helyreállítási Program (*NextGenerationEU*) 2021. január 1-i hatályba léptetésével szemben. Ez a föltétélezés, bár hatalmas károkat okozhat, ismerve a miniszterelnök személyes karakterét, mégsem teljesen elképzelhetetlen. Különösen nem azok után, hogy a Tanács decemberi ülése előtt a vétó-fenyegetés már az EU-nagykövetség, majd az Európa-ügyi miniszterek novemberi ülésén is elhangzott és a jelenlegi magyar igazságügyminiszter is nyilvánvalóvá tette azt a *BBC Hard Talk* c. november közepi műsorában. Induljunk ki tehát abból: a miniszterelnök – lengyel és szlovén elv- és érdektársával együtt - vétót emel a 2021-2027-es EU Költségvetés és a Helyreállítási Program hatályba léptetésével szemben.

### 2. Mi következhet ebből az EU közösségre és hazánkra nézve?

2.1. Nagyon laikus és teljesen abszurd, irreális forgatókönyv lenne Magyarország (és a vétóban társ Lengyelország és Szlovénia) *kizárása* az Unióból. Tagállamot ugyanis a Közösségből kizárni nem lehet, ez teljes képtelenség, mivel ezt a Szerződés nem engedi meg, erre semmilyen lehetőség nincs. Ez nem valódi lehetőség, ezzel ennél többet foglalkozni fölösleges. A médiában, különösen pedig a demokratikus oldal csekély számú médiájában ennek a jogilag lehetetlen eseménynek a valódi eshetőségkénti taglalása súlyosan káros is. Fölszemes tehát arra utalgatni, hogy Magyarországot mikor és hogyan zárnák ki az Unióból, mert ez lehetetlen. Kilépní természetesen lehetséges, ezt látjuk a brit példán is – ahhoz azonban egészen természetesen népszavazásra lenne szükség. Tekintve, hogy hazánkban még a meggyöződéses orbánisták jelentős része is unió-párti, ahol az EU-tagság népszerűsége az Eurobarométer szerint 89%-os, ami a legmagasabbak között van az egész Unióban<sup>1</sup>, egy esetleges HUXIT többségi támogatását e sorok szerzője egyszerűen nem képes elképzelni. Ez mindannyiunk óriási szerencséje egyébként – mert az viszont nagyon is elképzelhető, hogy a miniszterelnök, ha ez *is* kizárólag rajta múlna, már régen kivitte volna hazánkat az Unióból.

---

<sup>1</sup> <https://g7.hu/adat/20201026/a-brusszelezes-ellenere-magyarorszagon-nott-a-legtobbet-az-eu-tamogatottsaga/>

2.2. Valódi opció azonban a *kétsebességes Európa* magyar és lengyel-szlovén vétóval való kikényszerítése. Olyan kikényszerítése, ahol a hazánkra nézve katasztrofális forgatókönyvet nem azok fogalmazzák, akik ártani kívánnának a magyar és a lengyel népnek, hanem éppen ellenkezőleg, „mi” magunk, azaz a jelenlegi miniszterelnök politikai ambíciói és túlméretes egója vezetnek ehhez az eredményhez.

A Szerződéseknek már az eredeti, 1957-es római szövege is ismeri a tagállamok közötti *ever closer union*, azaz *mind szorosabb egység elvét*, ami azóta is töretlenül érvényesül. A hatályos Lisszaboni Szerződés preambuluma erről így ír: a tagországok elkötelezettek abban, hogy „tovább viszik az Európa népei közötti egyre szorosabb egység létrehozásának folyamatát, ahol a szubszidiaritás elvének megfelelően a döntéseket az állampolgárokhoz a lehető legközelebb eső szinten hozzák meg.” Ez az egyre szorosabb unió azt jelenti, hogy a tagállamok törekszenek arra, hogy azokat a jogterületeket, amelyeknél ezt a Szerződések előírják és ahol ez ésszerű is, törekszenek jogszabályaik mind szorosabb egységesítésére, harmonizált eljárások és struktúrák, intézmények létrehozatalára és működtetésére. A szorosabb unióban azonban *nem kötelező minden tagállamnak részt vennie*, hanem csak annak, amelyik annak célkitűzéseivel és a megvalósítás módjával egyetért. Több ilyen szorosabb együttműködést is ismer az Unió. Ilyen

- az Európai Monetáris Unió, azaz *euro-övezet*, melynek Magyarországon kívül nem tagja Bulgária, Románia, Csehország, Lengyelország, Svédország, Dánia, Málta és Ciprus és
- a *Schengeni övezet*, melyhez nem csatlakozott Írország (oda tartozik viszont a nem EU-tag Svájc, Norvégia és Izland).

Ha a magyar és a lengyel (és esetleg a szlovén) kormány decemberben végül valóban vétót emelne a Költségvetés és az Újjáépítési Program elfogadása ellen, az egyrészt azzal a következménnyel járna, hogy az Uniónak 2021 januárjától kezdve nem lenne hatályos költségvetése. Ez – bár nagyon komoly gondot okozna – mégsem járna katasztrofális hatással az Unió működésére, mert akkor a folyó projektek, a be- és a kifizetések a 2020-as költségvetés alapján folynának tovább mindaddig, amíg végül megszülethetne az egységes álláspont a 2021-2027 költségvetésről. A másik következmény azonban sokkal komolyabb lenne. A 750 milliárd eurós Újjáépítési Program létrejöttének megghiúsulása ugyanis azonnali sokk-hatásként azzal járna, hogy a COVID-járványtól leginkább sújtott és emiatt pénzügyileg a legjobban rászoruló Olaszország és Spanyolország mellett egyik uniós tagország se juthatna hozzá ahhoz a kiemelkedően nagy összeghez, amely a járvány okozta gazdasági veszteségek enyhítését és a gazdasági-társadalmi élet, mindenekelőtt az egészségügy fejlesztését célozza. Ennek a 750 milliárd eurónak nagyjából a 2/3-a vissza nem térítendő támogatás, 1/3-a pedig hitel lenne. Oly hatalmas summáról beszélünk, amit az egyszerű ember fölfogni se nagyon képes, s valóban, ekkora pénzügyi támogatási projektje az európai közösségnek a fönnállása óta eltelt 63 év óta még sohasem volt.

Hazánk részesedése az Újjáépítési Programból mintegy 7-8 milliárd euró (2.500 – 2.880 milliárd forint) vissza nem térítendő támogatás és további 7 milliárd euró nagyon kedvező kamatozású hitel lenne, ami az ország az állami és magángazdaság által a járvány következtében elszenvedett társadalmi károk helyreállítására, a beruházások ösztönzésére, kutatás-fejlesztésre és segélyprogramokra fordíthatna. Ez oly hatalmas summa, ami a 18.000 milliárdos éves magyar működési költségvetésnek mintegy az 1/7 része! Kimondhatatlanul sok pénzről és ezzel elképesztő lehetőségről beszélünk tehát hazánk esetében is, és ugyanez a helyzet valamennyi tagállamnál. Ha tehát a miniszterelnök végül úgy dönt, hogy vétót emel, nemcsak költségvetése nem lesz az Uniónak, de – legalábbis egy rövid időre – az Újjáépítési

Program is kútba esik, azaz Magyarországra sem érkehetnek euró milliók 2021 januárjától kezdve.

### 3. Kiválthatja-e a magyar-lengyel vétó a *kétsebességes Európa* modellt?

Véleményem szerint, sajnos, igen. Illuzórikus azt föltételezni, hogy a magyar-lengyel páros, a maga max. 40 milliós lakosságával (az egész EU ennek a 11-szerese, mintegy 450 millió lélek) és az Unió egészéhez viszonyított csekély gazdasági erejével<sup>2</sup> úgy tudja befolyásolni a többi 25 tagországot, hogy azok kizárólag a magyar-lengyel páros szeszélye és túlfűtött egója miatt lemondjanak az Újjáépítési Program nyújtotta hatalmas gazdaság- és társadalomfejlesztési lehetőségekről. Ennek a realitása szerintem a nullához tendál. Fent hivatkoztam már arra, hogy *a Szerződések lehetővé teszik a szorosabb együttműködést azok között a tagországok között, amelyek azt kívánják – és amiből kimaradhatnak azok, akik nem.* Egy lehetséges megoldása lehet tehát az, hogy a magyar-lengyel vétó kikényszeríti azt, hogy az Újjáépítési Program azoknak a tagállamoknak legyen a közös projektje, amelyek számára a jogállamiság nem jelent 'rajzszoget a cipőben'. Ebben az esetben természetesen hazánk elesne attól a 7-8 milliárd euró ingyenes támogatástól és további 7 milliárd euró kedvező, nagyon alacsony kamatú hiteltől, ami a mi részünk lehetett volna, ha a magyar kormány nem a vétó mellett döntött volna. A magyar kormány tehát csak ideiglenesen képes megakasztani a mind mélyebb európai együttműködést, mert azok a tagállamok, amelyek elfogadják, hogy az Unió már régen nem gazdasági közösség (mint volt egykoron), hanem annál sokkal több: közös humanitárius, kulturális értékek, ezek között kiemelten a jogállami értékek alapján szerveződő nemzetközösség, azt a magyar kormány durcás kontrája ellenére is képesek elindítani.

Az Orbán-kormány összesen mintegy 15 milliárd eurónyi fejlesztési pénztől készül megfosztani hazánkat csak azért, mert annak folyósítását a másik 25 tagállam a jog uralmához kötné Magyarországon is. A kérdés tehát ilyen egyszerű: elfogadja-e a magyar kormány, hogy Magyarországnak most is és a jövőben is jogállamnak kell lennie ahhoz, hogy részt vehessünk Európa történelmének legnagyobb projektjében? Pillanatnyilag úgy áll a helyzet, hogy inkább dögöljön meg mind a 25 másik szomszéd tehene is, csak ne ellenőrizhesse senki, főleg ne „Brüsszel”, hogy hogyan uralkodik a miniszterelnök és rezsimje Magyarország népén. Elég egyszerű képlet, szinte a 2x2 józansága.

### 4. A jogállamiságról szóló vitához

A leggyakrabban mostanában hangoztatott orbáni érv a jogállamisággal szemben az, hogy annak állítólag 'nincs definíciója', s nem lehet pontosan tudni, hogy mit kell a *rule of law*, vagyis *jogállamiság* alatt érteni. Ezt halljuk reggeltől estig a magyar miniszterelnöktől éppúgy, mint az igazságügyminiszterétől – őket követve pedig boldog-boldogtalan hívüktől, aki csak klaviatúrához jut. Kétségkívül sikeresen elültették ezt az ostobaságot a magyar választópolgárok azon részének a fejében, kiknek – egészen természetesen – semmilyen jogi ismeretük nincs, nem ismerik a jogtudomány alapelveit és belső logikáját, törvényszerűségeit. Azt tette itt az orbáni propaganda-gépezet, hogy kiemelt egy nagyon elvont, komplex jogi fogalmat a maga jogi szakszöveg-környezetéből és bedobta azt a hétköznapi élőbeszédbe, azt sugallva, hogy ha általános iskolai kegyelemkettessel, summa cum laude villamosmérnöki vagy hárfaművészi diplomával nem lehet megérteni a jogállamiságot, mint jogi fogalmat, akkor az nem is létezik. A jobboldali propaganda-gépezet e tekintetben hatalmas sikert ért el: elég rátekinteni bármely, az orbáni vétóról folyó facebook-diskurzusra és látjuk, hogy a második-

<sup>2</sup> <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20190426/ekkora-magyarorszag-ereje-az-europai-unioban-322069>

harmadik hozzászóló biztosan ezzel a cízellált „érvvel” jön és követeli, hogy „mutassátok, hol van leírva a jogállam definíciója!,,

A jog – ezzel nyilván nem mondok újat – nem egzakt tudomány, mint mondjuk a statisztika, vagy a vegytan, hanem társadalomtudomány. Mint ilyen, számos olyan axiómával dolgozik, amelynek a tartalmát nem lehet néhány tömondatban leírni, hanem maga a tudomány, emellett a jogszabályok és azok alkalmazása, valamint a jogviták eredményeként a bírósági gyakorlat alakítja, még hozzá folyamatosan. A jogállamnak azonban természetesen van 'definíciója', de persze nem úgy, ahogyan a másodfokú egyenletnek van megoldóképlete. Társadalmanként, koronként nünansznvi hangsúly-eltérések lehetnek, de a lényeg nagyon is megragadható, sőt jól le is írható. Például úgy, ahogy az *Encyclopædia Britannicában* Naomi Choi houstoni egyetemi tanár meghatározza<sup>3</sup>: *a jogállam alatt olyan állami működést, eljárási rendet, intézményrendszert és gyakorlatot kell érteni, amely minden polgárának törvény előtti egyenlőséget garantál, törvényes kormányzást eredményez, általánosabban fogalmazva megakadályozza az önkényes hatalomgyakorlást. Az önkényuralom tipikus formái a despotizmus, az abszolutizmus, az autoritarizmus és a totalitarizmus. A despota kormányok sokszor nagyon kifinomult intézmények útján gyakorolják a hatalmat, ahol a csúcsvezető (legyen az király, katonai junta, egy párt központi bizottsága vagy egyszemélyi vezetője), ha úgy akarja, a jogszabályokat minden jogi kontroll és következmény nélkül átlépheti.* Erősen kétféle ugyan, hogy a miniszterelnök és az igazságügyminiszter ne lenne tisztában a fentiekkel, de ha mégsem, szíves figyelmükbe ajánlom Choi professzor<sup>4</sup> munkáit, aki a Houstoni Egyetem (Texas) Politikatudományi Intézetének munkatársa és kutatásainak fontos területe a jogállamiság kérdésköre. Látható tehát, hogy egyrészt igenis van 'definíciója' a jogállamnak, másrészt nem is annyira fölfoghatatlanul bonyolult dologról van szó. Átlagos intelligenciával teljesen érthető, hogy mi a jogállam – legfőképpen abból, hogy *mi nem az*. Nem despotikus, totalitárius uralom.

További támpontot jelenthetnek a jogállam megértéséhez az ún. előrehaladási jelentések, amelyeket az uniós csatlakozásra készülő Szerbia, Makedónia és Albánia esetében hoz nyilvánosságra a Bizottság évről évre. A 2020-as szerbiai jelentés<sup>5</sup> 2.2. pontja taglalja például, hogy a jogállamisági elvárásokhoz képest hol tart most déli szomszédunk, melyek azok a területek, ahol már sikerült elérnie a csatlakozáshoz elvárt szintet és melyek azok, ahol még van tennivaló, s konkrétan mik ezek. A *Bizottság bővítésügyi biztosa, Várhelyi Olivér* magyar diplomata, aki a legmagasabb szinten felügyeli ezeknek az országoknak a jogharmonizációját, biztosan precízen el tudná magyarázni a miniszterelnöknek és igazságügyminiszternek, hogy pontosan mit ért a Bizottság és az Európai Parlament jogállamiságon – mert éppen azt kéri számon a csatlakozni kívánó Szerbiától, Albániától és Makedóniától. Már ha megkérdeznék őt. De ha vennék a fáradtságot és visszamennének 15-20 évet az időben, átlapozhatnák az egykori magyar csatlakozási jelentéseket is: azokban is ugyanazt találnák, mint a mostani Szerbiáról, Makedóniáról és Albániáról szólókban. Érdekes, akkoriban – az 1998-2002 közötti első Orbán kormány alatt! – még volt 'definíciója' a jogállamiságnak, mert sikerült teljesítenünk, és 2004-re tagok lehettünk. Mostanra, az orbáni érvelés szerint azonban ez már nem létezik.

De nemcsak a *rule of law*, a jogállam olyan, ami a 2x2 precizitásával nehezen leírható. Van a jogban számos más ilyen fogalom is. Csak a példa kedvéért itt van mindjárt a magyar jogban is ismert *jóerkölcs* fogalma. A Polgári törvénykönyv használja ezt a fogalmat, de nem definiálja.

<sup>3</sup> <https://www.britannica.com/topic/rule-of-law>

<sup>4</sup> Assistant Professor, Political Science, University of Houston. Her contributions to SAGE Publications's Encyclopedia of Political Theory (2010) formed the basis of her contributions to Britannica.

<sup>5</sup> [https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia\\_report\\_2020.pdf](https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia_report_2020.pdf)

Azok, akik mostanában fáradhatatlanul és sokszor indokolatlanul nagy önbizalommal keresik és kérik számon a jogállam definícióját az Európai Unió, kereshetnék ugyanilyen elánnal a magyar jogalkotó Országgyűlésen a jóerkölcs definícióját is. Midőn keresnek, legott csalódnának, mert nem találnák. „Jogászkodva” olyasmit mondhatunk, hogy *jóerkölcs alatt azokat a nagyon alapvető, általánosan elfogadott társadalmi együttélési szabályokat kell érteni, amelyek betartását a becsületes, tisztességes és erkölcsös embertől a közösség elvárja*. Ez azonban az én definícióm és nem 'a hivatalos definíció', mivel olyan nem létezik. De attól, hogy a jóerkölcsnek matematikai pontosságú leírása nincs, attól még a fogalom maga nagyon is létezik: a Ptk. ugyanis kimondja, hogy *a nyilvánvalóan a jóerkölcsbe ütköző szerződés semmis*<sup>6</sup>, azaz nem létezőnek tekintendő. Lám, súlyos következményt fűz a magyar jog egy olyan fogalomhoz, amelynek még precíz definíciója sincs!

Vagy vegyünk egy másik ilyen definíció-hiányos jogi fogalmat, a *közrendet* (ordre public / public order). A közrend jelentős részben átfedést mutat a jóerkölccsel, de annál tágabb fogalom: egy konkrét állam olyan, adott időben érvényesülő alapvető jogi és jogon túli szabályait, szokásait, akár évszázados hagyományait, világról alkotott képének leglényegesebb részét kell alatta érteni, melyek precíz listázása lehetetlen és amelyek éppen emiatt jogszabályokban nincsenek leírva. Például egészen biztosan a francia közrend része a *liberté, égalité, fraternité* – a szabadság, egyenlőség, testvériség eszméje. Ez a három fogalom tulajdonképpen a francia állam legegyszerűbb leírása, a 'franciaság' kvintesszenciája. Természetesen a magyar jog is használja a közrend fogalmát, pl. akkor, amikor úgy rendelkezik, hogy a kereskedelmi választottbíróságok jogerős és végrehajtható ítéleteit – amennyiben azokat jogszerűen hozták – kizárólag akkor érvénytelenítheti az állami rendes bíróság, *ha az ítélet a magyar közrendbe ütközik*.<sup>7</sup> Azt pedig, hogy mit értünk magyar közrend alatt, az Országgyűlési Könyvtár kötetek százaiban és bírósági ítéletek tucatjaiban magyarázzák el a jogtudósok és az ítélező bírák.

Se a *jóerkölcsnek*, se a *közrendnek* nincs tehát precíz definíciója – mégis alkalmazza azokat nemcsak a jogtudomány, de maga az élő, ma hatályos magyar jog is. Mit szólnának ehhez a skandallumhoz a facebook bér-kommentelői és az igazságügyminiszter, ha értesülnének róla!

De még ennél is tovább mehetünk! Az orbáni alaptörvény használja pl. a *társadalmi szolidaritás*<sup>8</sup>, az *esélyegyenlőség*<sup>9</sup>, az *emberi méltóság*<sup>10</sup>, sőt, horribile dictu, a *demokratikus jogállam*<sup>11</sup> kifejezéseket is – és sehose definiálja őket. Nem hiszem, hogy átlagos intelligenciával ne lenne lehetséges hozzávetőleges precízsggel meghatározni, mit értünk pl. emberi méltóság, vagy társadalmi szolidaritás alatt. Tudjuk, hogy mit kell ezek alatt a terminusok alatt érteni, *mert érteni akarjuk őket*. Tudjuk, hogy mit kell érteni alattuk, mert jogtudományi szakkönyvek ezrei dolgozták már föl ezeket a kérdéseket a világ minden elérhető nyelvén és magyarul. Bírósági ítéletek tízezrei kristályosították ki ezeknek a jogi fogalmaknak a pontos tartalmát – és ezek az ítéletek ma már itthon is kutathatók, visszakereshetők, értelmezhetők. Ebből áll tulajdonképpen a jogi munka. Ostoba és művelt emberhez, pláne jogászhoz méltatlan dolog a jogon mérnöki precizitást számonkérni és ujjal mutogatni, hogy dejszen nincs is definíciója ennek vagy annak a fogalomnak!

---

<sup>6</sup> Ptk. 6:96.§

<sup>7</sup> A választottbírászkodásról szóló 2017. évi LX. törvény 47.§ (2) bb) pont

<sup>8</sup> XIX. cikk (4)

<sup>9</sup> IX. cikk (3)

<sup>10</sup> IX. cikk (4)

<sup>11</sup> B. cikk (1)

Tudjuk: a magyar kormány vitája az Európai Parlamenttel és a többi 25 tagállammal nem a jogról, *nem a jogállam létező vagy állítólag nemlétező definíciójáról szól*. Ez a vita politikai vita, amelybe a magyar kormány bevezette ezt a harmatgyenge érvelést, még hozzá azért, hogy elterelje a figyelmet a valóban komoly problémáról. Arról, hogy hazánk az utóbbi 10 esztendőben letért arról az útról, melyet 2003-ban népszavazással, a szavazáson részt vevők több mint 83%-os többségével választott. Letért a nyugatos, közös európai útról és egyre határozottabban menetel a nem-demokratikus, despotikus-keleties államberendezkedés felé. Ha van valami, ami súlyos aggodalommal töltheti el a demokratikus és európai elkötelezettségű honfitársainkat, akkor ez az.

dr. Szlávnits László (LL.M. King's College)  
ügyvéd